

УДК 355:327:34:355.48(470+511:477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.78>

ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ МІЖНАРОДНОГО ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014-2023)

Турчак О.В.,*доктор юридичних наук, професор,
ЛДУФК*<https://orcid.org/0000-0002-1806-5289>**Бураков Ю.В.***кандидат історичних наук, доцент,
НАСВ*<https://orcid.org/0000-0001-7180-4469>**Посохова А.В.***кандидат філологічних наук, доцент,
ЛДУВС*<https://orcid.org/0000-0002-3330-0195>

Турчак О.В., Бураков Ю.В., Посохова А.В. Правове підґрунтя міжнародного військового співробітництва Збройних Сил України під час російсько-української війни (2014-2023).

У статті проаналізовано правові засади міжнародного військового співробітництва Збройних Сил України в ході російсько-української війни. Його витоки сягають початку 2000-х рр.

З початком російської агресії у 2014 році відкрився новий етап співробітництва з країнами-членами НАТО, котрий пов'язується з рішеннями Уельського, Варшавського та Брюссельського самітів.

Міжнародне військове співробітництво з інституціями Європейського Союзу здійснювалося відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та пов'язаними з нею міжнародними нормативними актами.

У 2014 році Збройні Сили України приєдналися до Ініціативи взаємосумісності партнерів.

Знаковим щодо розвитку такого співробітництва став Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості» від 23 грудня 2014 р.

Основною формою міжнародного співробітництва була участь Збройних Сил у міжнародних військових навчаннях. З цієї метою щорічно приймалися нормативно-правові акти, що затверджували плани та участь у них.

Активно розвивалася співпраця з оборонними відомствами Республіки Польща, країн Балтії, Великої Британії, Канади, Туреччини та ряду інших країн.

Багатостороннє співробітництво здійснювалося в рамках Хартії про особливе партнерство, що-

річного Робочого Плану співробітництва Збройних Сил України та Секретаріату Ради ЄС.

Важливими програмними документами були Стратегія національної безпеки України (2015 р.) та Стратегія сталого розвитку «Україна-2020».

Значним досягненням у розвитку відносин з НАТО стало надання Україні 12 червня 2020 р. статусу партнера з розширеними можливостями.

Подальші міжнародні нормативні акти та внутрішнє законодавство розвивали підвалини військового співробітництва між Україною та країнами-членами НАТО і Європейського Союзу.

Таким чином, слід констатувати, що Україною та її партнерами закладені дієві правові засади міжнародного військового співробітництва.

Ключові слова: міжнародне військове співробітництво, правові засади, Збройні Сили України, НАТО, Європейський союз, російсько-українська війна, міжнародні нормативні акти, сфера безпеки і оборони.

Turchak O.V., Burakov Yu.V., Posohova A.V. Legal basis of the international military cooperation of the Armed Forces of Ukraine during the Russian-Ukrainian war (2014-2023).

The article deals with the analysis of the legal principles of international military cooperation of the Armed Forces of Ukraine during the Russian-Ukrainian war. Its origins date back to the early 2000s.

With the beginning of Russian aggression in 2014, a new stage of cooperation with NATO member countries was opened. It is connected with the decisions of the Warsaw, Warsaw and Brussels summits.

International military cooperation with the institutions of the European Union was carried out in accordance with the Association Agreement with the European Union and related international regulations.

In 2014, the Armed Forces of Ukraine joined the Partner Interoperability Initiative.

The Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Ukraine's Refusal to Implement the Non-Alignment Policy" of December 23, 2014 became a landmark in the development of such cooperation.

The main form of international cooperation was the participation of the Armed Forces in international military trainings. For this purpose, normative legal acts approving plans and participation in them were adopted annually.

Cooperation with the defense departments of the Republic of Poland, the Baltic States, Great Britain, Canada, Turkey and a number of other countries was actively developed.

Multilateral cooperation was carried out within the framework of the Charter on a special partnership, the annual Work Plan for the cooperation of the Armed Forces of Ukraine and the Secretariat of the Council of the EU.

The National Security Strategy of Ukraine (2015) and the Sustainable Development Strategy "Ukraine-2020" were important program documents.

A significant achievement in the development of relations with NATO was the granting of enhanced partner status to Ukraine on June 12, 2020.

Further international normative acts and domestic legislation developed the foundations of military cooperation between Ukraine, the member countries of NATO and the European Union.

Thus, it should be stated that Ukraine and its partners have established effective legal foundations for international military cooperation.

Key words: international military cooperation, legal principles, Armed Forces of Ukraine, NATO, European Union, Russian-Ukrainian war, international normative acts, sphere of security and defense.

Постановка проблеми. Міжнародне військово-співробітництво Збройних Сил України є інструментом реалізації національних інтересів нашої держави у сфері безпеки і оборони. Міністерство оборони спрямувало свої зусилля співробітництва на підвищення спроможностей Збройних Сил, головним чином за рахунок консультативної, гуманітарної і матеріально-технічної допомоги від країн-партнерів, розширення взаємодії з міжнародними безпековими організаціями. Дослідження його витоків та еволюції є актуальним завданням для історико-правової науки.

Метою дослідження є аналіз правового підґрунтя міжнародного військового співробітництва Збройних Сил України під час російсько-української війни (2014-2023).

Стан опрацювання проблематики. У вітчизняній науковій літературі інтерес до міжнародного військового співробітництва Збройних Сил України на сучасному етапі є закономірним явищем. Дослідники концентрувалися на аналізі зовнішньої політики України у нових геополітичних умовах в загальному контексті. Серед них Л. Алексієвець, М. Алексієвець, А. Гальчинський, О. Івченко, С. Прийдун, І. Тодоров, Л. Чекаленко, В. Горбулін, А. Зленко, О. Сивак, Л. Гайдуков, О. Ковальова, Ю. Щербак, Є. Марчук, С. Ліпкевич та ін. Водночас питання правових засад власне військового співробітництва є малодослідженими.

Виклад основного матеріалу. Витоки міжнародного військового співробітництва Збройних Сил сягають початку 2000-х рр.

Якісно новий етап на шляху міжнародного військового співробітництва пов'язаний з початком російської агресії у 2014 році. Безпрецедентні рішення щодо надання допомоги Україні були прийняті на Уельському та Варшавському самітах, і підтверджені на Брюссельському саміті НАТО [1]. З часу Варшавського саміту практичну підтримку Україні оформлено у вигляді Комплексної програми допомоги.

Міжнародне військово-співробітництво з інституціями ЄС здійснювалося відповідно до положень Угоди про асоціацію [2], Адміністративної угоди між Міністерством оборони України та Європейським оборонним агентством [3], щорічного Робочого плану співробітництва Збройних Сил України та Секретаріату Ради ЄС, Зведеного плану заходів міжнародного співробітництва МО України та Збройних Сил України.

У 2014 році Збройні Сили приєдналися до Ініціативи взаємосумісності партнерів, що реалізується у трьох вимірах: технічному, операційному і доктринальному.

Поворотним на шляху міжнародного співробітництва став Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості» від 23 грудня 2014 р. [4]

Основною формою міжнародного військового співробітництва стала участь підрозділів Збройних Сил у міжнародних військових навчаннях. Програмний характер мали Укази Президента, котрими затверджувалися щорічні Плани проведення багатонаціональних навчань на території України та поза її межами і про допуск підрозділів інших держав на територію України. Ці рішення схвалювалися відповідними законами України.

Активно розвивалася співпраця з оборонними відомствами Республіки Польща та країн Балтії. У вересні 2014 р. було підписано тристоронню Угоду між урядами України, Литовської Республіки та Республіки Польща про створення спільної військової частини.

Підґрунтям українсько-канадського співробітництва стала Декларація про наміри, підписана 8 грудня 2014 р. [5]

Багатостороннє співробітництво починаючи з 2014 р. зосереджувалося в рамках Хартії про особливе партнерство, щорічного Робочого Плану співробітництва Збройних Сил України та Секретаріату Ради ЄС.

Важливими чинниками на шляху розвитку сфери національної безпеки стало затвердження у травні 2015 р. Стратегії національної безпеки України [6] та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [7], метою яких було створення системи забезпечення національної безпеки і оборони.

У 2015 р. Збройні Сили України відновили участь у заходах підготовки за стандартами НАТО в рамках Процесу планування і оцінки сил та Спільного фонду оперативних сил і можливостей Концепції оперативних можливостей. Тоді ж завершено процес створення спільної литовсько-польсько-української військової частини, підписано Технічну угоду між Міністерством охорони краю Литовської Республіки, Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України [8].

Під час візиту делегації України до ЄС 7 грудня 2015 р. Міністр оборони України Степан Полторак і Верховний представник ЄС із закордонних питань та політики безпеки Федеріка Могеріні підписали Адміністративну угоду між Міністерством оборони та Європейським оборонним агентством [9], щодо співробітництва у військово-технічній сфері.

У 2015 році затверджено План виконання основних заходів щодо переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО [10], підписано і ратифіковано ряд міжнародних договорів та імплементаційних угод в рамках Програми НАТО «Партнерство заради миру» [11].

Знаковим стало підписання Дорожньої карти Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва [12].

У 2016 р. на основі Стратегії національної безпеки [13] та Воєнної доктрини України [14] Президентом затверджено Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони [15], Стратегічний оборонний бюлетень України [16] та Державну цільову оборонну програму розвитку озброєння та військової техніки на період до 2020 року [17].

Важливими документами для розвитку двостороннього співробітництва стали підписані Концепція розвитку партнерства між Міністерством Оборони України та Міністерством оборони США на п'ятирічний період [18], Меморандум про взаєморозуміння між урядами України і Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо співробітництва у сфері оборони [19] тощо.

Співробітництво між Україною та ЄС здійснювалось відповідно до Плану заходів виконання

Угоди про асоціацію та ініціативи «Східне партнерство».

Заслуговує на увагу Угода між Урядом України та НАТО про Партнерство з підтримки спільного управління предметами постачання [20].

Значна увага приділялася впровадженню стандартів НАТО. Станом на 2017 рік розроблено 135 національних і військових нормативно-правових та нормативних актів на основі 167 стандартів та інших керівних документів [21].

Результативністю характеризувалося двостороннє співробітництво між оборонними відомствами України та Турецької Республіки. Впродовж 2017 р. було підписано міжурядові угоди щодо співробітництва в галузі географічної інформації [22] та про військово-фінансове співробітництво [23].

Говорячи про відомчу нормативно-правову базу міжнародного військового співробітництва, слід наголосити, що лише в кінці 2017 р. був затверджений Порядок організації та здійснення такого співробітництва [24]. До цього чинним було Положення затверджене ще 23 серпня 2006 року.

Активно відбувався процес реалізації Програми НАТО «Удосконалення військової освіти» [25].

Найбільшою активністю відзначався двосторонній воєнно-політичний діалог з оборонними відомствами США, Канади, Великої Британії, Литовської Республіки, Республіки Польща. В цьому контексті слід згадати про підписання Угоди між урядами України та США про надання Українській Стороні товарів військового призначення та послуг [26].

Реформування систем логістики і стандартизації здійснюється у рамках досягнення Україною Цілей партнерства, Робочого плану Військового комітету Україна – НАТО за підтримки Трастового фонду.

12 грудня 2019 року у Брюсселі в штаб-квартирі НАТО було підписано оновлену редакцію Дорожньої карти з оборонно-технічного співробітництва [27].

З метою запровадження стандартів і керівних документів НАТО прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів» [28].

6 червня 2016 р. Президент України схвалив Стратегічний оборонний бюлетень України [29], що мав слугувати упровадженню стандартів Альянсу в усіх сферах військової діяльності.

Знаковим досягненням у розвитку відносин з НАТО стало надання Україні 12 червня 2020 р. статусу партнера з розширеними можливостями [30].

Важливих конституційних змін стосувався Закон України прийнятий 7 лютого 2019р. «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Ор-

ганізації Північноатлантичного договору)» [31]. Зміни стосувалися незворотності європейського та євроатлантичного курсу України.

У вересні 2020 року Президент України схвалив нову Стратегію національної безпеки, яка покликана забезпечити поглиблення особливого партнерства з НАТО [32].

24 лютого 2021 року Указом Президента введено нове Положення про річні національні програми під егідою Комісії Україна-НАТО [33].

З метою унормування міжнародного співробітництва 23 липня 2021 року затверджена Інструкція з організації та здійснення міжнародного співробітництва в системі Міністерства оборони України [34].

20 серпня 2021 року РНБО прийняла, введений у дію 17 вересня 2021 року Стратегічний оборонний бюлетень [35], що визначив основні напрями реалізації воєнної політики на період до 2025 року.

З початком повномасштабного вторгнення значно активізувалися міжнародні контакти України та її Збройних Сил. На Мадридському саміті НАТО у 2022 році держави-члени Альянсу ухвалили рішення щодо розширення Комплексної програми допомоги і подальше збільшення підтримки України [36], що, зокрема, стосувалася переходу до сучасних обладнання, техніки і стандартів НАТО.

Висновки. Таким чином, Українською державою у порозумінні зі світовим співтовариством закладені дієві правові засади міжнародного військового співробітництва Збройних Сил України, котрі у повній мірі забезпечують процес зближення України з країнами-членами НАТО. Водночас слід наголосити на тому, що у сучасних умовах є повне розуміння і реалізація комплексного підходу до процесу підготовки країни на шляху набуття членства у Європейському союзі та НАТО, в контексті створення відповідної нормативно-правової бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Декларація Уельського саміту URL://https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=uk; Основні рішення Вршавського саміту URL://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_09/20160923_1609-fact-sheet-warsaw-summit-ke.pdf; Брюссельський саміт НАТО 2018 URL://https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%80%D1%8E%D1%81%D1%81%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%B0%D0%BC%D1%96%D1%82_%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E_2018.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої

сторони URL://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

3. Рада Асоціації Україна – ЄС URL://<https://minjust.gov.ua/m/rada-asotsiatsii-ukraina--es>.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості. Закон України від 23.12. 2014 р. № 35-VIII URL://<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19#>.
5. Міністри оборони України та Канади підписали Декларацію про наміри URL://<https://www.kmu.gov.ua/news/247803007>.
6. Указ Президента України №287/2015 URL://<https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.
7. Указ Президента України №5/2015 URL://<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
8. Технічна угода між Міністерством охорони краю Литовської Республіки, Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України щодо детальних аспектів функціонування спільної військової частини та її командування URL://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_553#Text.
9. Полторак і Могеріні уклали угоду між Міноборони та Європейським оборонним агентством URL://<https://tyzhden.ua/poltorak-i-mogherini-uklaly-uhodu-mizh-minoborony-ta-ievropejskym-oboronnym-agentstvom/>.
10. Міністр оборони України затвердив План виконання основних заходів щодо переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО URL://<https://gur.gov.ua/content/ministr-oborony-ukrainy-zatverdyl-plan-vikonannia-osnovnykh-zakhodiv-shchodo-perekhodu-zbroinykh-syl-ukrainy-na-standarty-nato.html>
11. Меморандум про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації в рамках Програми НАТО «Партнерство заради миру» URL://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_030#Text; Угода про співробітництво у сфері підтримки між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання (ОНПП), ратифіковано URL://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_029#Text.
12. Україна та НАТО підписали Дорожню карту з оборонно-технічного співробітництва URL://<https://www.rnbo.gov.ua/ua/Dialnist/2337.html?PRINT>.
13. Указ Президента України №287/2015 URL://<https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.

14. Указ Президента України №555/2015 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.
15. Указ Президента України №92/2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016#Text>.
16. Указ Президента України №240/2016 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>.
17. Державна програма розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року URL://https://www.mil.gov.ua/content/oboron_plans/National-program-2020_uk.pdf.
18. Міноборони України і США підписали угоду про співпрацю на 5 років URL://<https://www.pravda.com.ua/news/2016/09/9/7120047/>.
19. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо співробітництва у сфері оборони URL://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_038#Text.
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 599 URL://<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2017-%D0%BF#Text>
21. Біла книга. Збройні Сили України. 2017 URL://<https://drive.google.com/file/d/1iPobQNfsfW3yThSR8Tb-i7Ea1BIAMC0C/view>.
22. Імплементацийний протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки щодо співробітництва в галузі географічної інформації URL://https://zakononline.com.ua/documents/show/376958__480443.
23. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво URL://<https://ips.ligazakon.net/document/MU17205>.
24. Наказ Міністерства Оборони України від 19.12.2017 р. № 665 URL://chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.mil.gov.ua/content/nakaz_moy/MOU_665_19122017.pdf.
25. Біла книга. Збройні Сили України. 2018. URL://<https://drive.google.com/file/d/1Ds61mrFCFHeSVwf66xgRasbviynGUbbbs/view>.
26. Угода (у формі обміну нотами) між Кабінетом Міністрів України та Урядом США про надання Українській Стороні товарів військового призначення та послуг URL://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_086#Text.
27. Підписано оновлену редакцію Дорожньої карти Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва URL://<https://www.kmu.gov.ua/news/pidpisano-onovlenu-redakciyu-dorozhnoyi-karti-ukrayina-nato-z-oboronno-tehnicnogo-spivrobitnictva>.
28. Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів. Закон України від 6 червня 2019 року № 2742-VIII URL://<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2742-19#Text>.
29. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року. Указ Президента України від 06.06 2016 р. № 240/2016 URL://<https://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>.
30. НАТО визнає Україну партнером з розширеними можливостями URL://https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_176327.htm.
31. Про внесення змін до Конституції України. Закон України від 07.02. 2019 р. № 2680-VIII URL://<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19>.
32. Указ Президента України № 392/2020 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
33. Указ Президента України № 72/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/722021-36825>.
34. Наказ Міністерства Оборони України від 23.07.2021 № 218 URL://<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0218322-21#Text>.
35. Указ Президента України № 473/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121>.
36. Саміт НАТО – 2022 URL://https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_196144.htm.